

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LIX, кн. 2, 2015 г.
Юбилейна научна конференция с международно участие
Традиции и предизвикателства пред аграрното образование, наука и бизнес
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LIX, book 2, 2015
Jubilee Scientific Conference with International Participation
Traditions and Challenges of Agricultural Education, Science and Business

**АНАЛИЗ НА СТОПАНСКИ СИСТЕМИ ПРИ ОТГЛЕЖДАНЕ
НА МЕСТНИ КАЛОФЕРСКИ ДЪЛГОКОСМЕСТИ КОЗИ
ANALYSIS OF THE FARMING SYSTEMS FOR REARING
OF THE LOCAL KALOFER LONGHAISED GOATS**

Атанас Вучков*
Atanas Vuchkov*

(Първо съобщение)
(First communication)

Аграрен университет – Пловдив, Агрономически факултет
катедра „Животновъдни науки“
Agricultural University – Plovdiv, Faculty of Agronomy
Department Animal Science

*E-mail: a_vu@abv.bg

Abstract

The local *Kalofer Longhaired* goats have become the subject of research relatively recently. With a view to sustainable development and conservation of this endangered genetic resource, it is necessary to analyze the farming systems for rearing this breed. The survey covers 14 farms. Basic income provided by the *Kalofer longhaired* goat rearing in the region of Blagoevgrad is the skin for making mummer costumes. The farmers who milk their goats are a minority – 5 respondents. Another product forming the total income for farmers is the goat meat and kids for breeding. Most farmers sell kids, the price per kilogram live weight is 7-10 BGN.

Key words: farming systems, local goats breeds, *Kalofer longhaired* goats.

ВЪВЕДЕНИЕ

Домашната коза като вид селскостопанско животно има важна роля при получаването на животинска продукция в световен мащаб. Отличните адаптационни способности на вида към изключително разнообразни условия на средата правят козата най-широко разпространеният вид селскостопанско животно (Luikart et al., 2001).

Като цяло традиционното отглеждане на местни кози в развиващите се страни по света има за цел предимно да задоволи фамилните хранителни нужди на собствениците, а не толкова за производство и продажба на продукция от тях (Morand-Fehr et al., 2004).

Местните породи кози винаги са били от значение в хълмисти, полупланински и планински райони поради биологичната си способност да оползотворяват необлагодородени райони с дървесни и храстови видове, със слабо интензифицирано земеделие (Brandano, 1980). В планинските райони на страните от Средиземноморския басейн основната продуктивност от козите е млякото, което в основната си част се преработва в традиционни, домашно произведени сирена директно във фермите или се реализира на малки местни пазари (Scintu et al., 1998).

Произведените ярета се реализират за месо в ранна възраст и при сравнително ниско живо тегло. Това е специфичен за района на Средиземноморието продукт (месо от ярета бозайници), който на местно ниво се цени високо (Kazakopoulos et al., 1998; Carta et al., 2001).

В България козите също се отглеждат предимно в малки фамилни ферми с основно производство на мляко и ярета за месо. От местните дългокосмести кози, отглеждани в планинските и полупланинските райони у нас, се добива и кожа, която представлява голям интерес за занаятчиите, изработващи традиционни кукерски костюми, характерни за Югозападна България (Vuchkov et al., 2011).

С цел съхраняването на местните дългокосмести кози като генетични ресурси, застрашени от изчезване, е от особено важно значение подробно да се анализират стопанските системи, в които те се отглеждат. Отговорите, получени при анализ от такова естество, биха акцентирали върху рисковите точки при устойчивото развитие в бъдеще време на тези ценни за страната ни автохтонни породи кози.

Целта на настоящото изследване е да се проучат стопанските системи, при които се отглежда Калоферската дългокосместа коза.

За осъществяване на поставената цел бяха поставени следните задачи:

- издирване на стопанства и ферми с чистопородни екземпляри, с изразен породен тип.
- анализ на основните параметри на производствените системи при отглеждане на Калоферската дългокосместа коза.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Проучването обхваща периода 2011–2012 г. За целите на изследването бяха проучени 14 репрезентативни ферми от различни райони на страната, в които се отглеждат Калоферски дългокосмести кози. Необходимата информация за нуждите на анализа на стопанските системи беше събрана индивидуално от всеки фермер.

Подробна информация беше записана за основни характеристики на фермата – местоположение, капацитет, мениджмънт на фермата и технологии на отглеждане, полово съотношение на животните във фермата, основна продуктивност, наличие на асоциирано отглеждане на няколко вида селскостопански животни, използване на наета работна ръка.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Основен ареал на разпространение и отглеждане на Калоферската дългокосместа коза са предимно планински и полупланински райони с изключително екстензивно земеделие и ниска икономическа активност на населението. Алтернатива за устойчиво развитие на стопанските системи и икономическа стабилност на населението в тези изостанали райони са оформянето и развитието на фамилни козевъдни ферми.

Отличната приспособимост на местните кози към пресечен терен, непретенциозността им към хранителната база, издръжливостта им на лоши климатични условия, както и естествената им резистентност към някои заболявания и паразитози, компенсират по-ниската продуктивност и са предпоставка за отличен икономически баланс при екстензивното отглеждане на кози в тези райони.

При развъждането на местни породи обаче, особено когато основният подход е консервативно развъждане с цел съхраняване на основни биологични признаци, не може да се търси висока икономическа ефективност както за стопаните, така и за развъдната организация. Прилагането на държавни политики, както и търсенето на странични финансираня, е най-реалният начин тази дейност да носи някакви средства на стопаните и развъдчиците.

Членуването на фермерите в сдружения и развъдната организация за породата ще доведе до консолидиране на животновъдите, развъждащи тази порода, и до повишаване на броя на чистопородната популация. Това ще даде възможност за разработване на пазар на специфични хранителни и занаятчийски продукти от суровини, произхождащи от местни дългокосмести кози. В бъдеще развъдчиците на породата ще имат възможност да разработят и да предложат на пазара различни продукти с марка „Калоферска дългокосместа коза“.

Всички изследвани ферми с Калоферски дългокосмести кози са под развъдния контрол на Асоциацията за автохтонни породи кози в България (ААПКБ), което е критерий за висока развъдна култура на фермерите и ясно осъзната кауза за съхраняване на застрашен от изчезване генетичен ресурс на козевъдството в България (табл. 1). Като важно условие за коректната и правилна развъдна работа е воденето на Дневник на стадото със записи на заплождането и раждането на козите през съответната стопанска година.

Прави впечатление възрастовата граница на фермерите – всичките регистрирани земеделски производители са под 50 години, като най-ниската отчетена възраст е 26 години, а най-високата – 47 години.

Този факт представлява интерес от гледна точка на перспективността и устойчивото развитие на фермите във времето, а от там – и дългосрочното съхраняване на генетичния ресурс от младите хора.

От изнесената информация за географското местонахождение на отделните ферми, представена в таблица 1, се вижда, че основната част от контролираната популация на местната порода Калоферска дългокосместа коза не е в естествения си ареал на разпространение (селищата по

подножието на Централна Стара планина). Само едно консолидирано стадо (60 бр.) е в оригиналния за породата ареал – гр. Калофер.

Таблица 1. Ферми с Калоферски дългокосмести кози, контролирани от Асоциацията за автохтонни породи кози в България (2012 г.)

Table 1. Farms with Kalofer Longhaired goats, controlled by Assotiation of Autochthonous Goats Breeds in Bulgaria (2012)

Фермер	Възраст	Селище	Област	Бр.	Мъжки	Женски	Млади	Продукция	Наети работници	Смесени стада
Сидер Седефчев	39 г.	с. Влахи	Благоевград	191	40	130	21	Месо и мляко, ярета за разплод, кожи	да	-
Цветан Георгиев	35 г.	с. Соколяне	Кърджали	141	11	112	18	Месо и мляко, ярета за разплод, кожи	да	-
Методи Равначки	26 г.	гр.Крупник	Благоевград	82	30	38	14	Кожи и ярета за разплод	не	-
Янко Христов Малаков	30 г.	с.Полена	Благоевград	72	24	40	8	Кожи и мляко, ярета за разплод	да	да
Георги Димитров Щерев	43 г.	гр.Кресна	Благоевград	37	11	15	11	Месо и мляко, ярета за разплод, кожи	да	-
Радослав Благоев Тодев	41 г.	гр.Банско	Благоевград	33		29		Кожи и ярета за разплод	да	да
Искра Илиева Коцакова	36 г.	гр.Разлог	Благоевград	40	0	30		Кожи и ярета за разплод	не	да
Иван Георгиев Каракашев	35 г.	гр.Разлог	Благоевград	18		9		Кожи и ярета за разплод	не	да
Адриана Георгиева Петрова	31 г.	гр.Кресна	Благоевград	17		13		Кожи и ярета за разплод	не	да
Илия Димитров Каръков	40 г.	гр.Банско	Благоевград	15		10		Кожи и ярета за разплод	не	да
Тодор Иванов Пръков	38 г.	гр.Разлог	Благоевград	40	3	16	11	Кожи и ярета за разплод	не	-
Васил Валентинов Донев	39 г.	гр.Банско	Благоевград	16		10	1	Кожи и ярета за разплод	да	-
Атанас Бичев	42 г.	гр. Калофер	Пловдив	60	4	30	16	Месо и мляко, ярета за разплод, кожи	не	-
Никола Стайков	47 г.	с. Проглед	Смолян	20		10	4	Месо и ярета за разплод	не	да

През последните 10–15 години се наблюдава ясно изразена тенденция към повишен интерес от страна на фермери от Благоевградска област към Калоферската дългокосместа коза.

В резултат на целенасочена развъдна работа с мъжки и женски екземпляри, закупени от района на Калофер, се създадоха множество чистопородни стада от тази местна порода в Благоевградска област, като към момента по-голямата част от съществуващата популация на Калоферската дългокосместа коза е локализирана в Югозападна България; 11 от проучваните ферми с Калоферски дългокосместа кози са в Благоевградска област.

Факторите, отговорни за критичното състояние на популацията на Калоферската дългокосместа коза в оригиналния ареал на разпространение на породата (района на град Калофер), са с разнообразно естество:

- Ограничителните мерки, наложени от Плана за управление на Национален парк Централен Балкан 2001–2010, оказват негативен ефект върху популацията на козите в района на Калофер, като забраняват пашата на територията на парка. Фермерите, притежаващи смесени стада (овце и кози) – на 100 бр. овце, имат право да изкарат на територията на парка 1 коза. При нарушаване на тази разпоредба се налагат санкции на нарушителите.
- Ниската изкупна цена на продукцията от кози – мляко и ярета.
- Повишеният интерес към кожите на Калоферските дългокосместа кози, използвани за направата на кукерски костюми, характерни за Югозападна България. В резултат от това много ценни животни бяха изкупени от Калоферския край, като някои от тях бяха ликвидирани заради кожите, а с други започна развъдна работа основно в Благоевградска област.
- Традиционното кастриране на мъжките животни в района на Калофер.

Резултатите сочат, че Калоферските кози се отглеждат в малки до средни стада – само при две от изследваните ферми броят на козите е над 100. Преобладаващата част от популацията се отглежда в сравнително малки стада – при девет от фермите стадата са с брой на животните до 50. Впечатление прави големият относителен брой на мъжките животни в стадо – при девет от проучените ферми мъжките животни съставляват над 50% от стадото.

Това е обяснимо поради факта, че пръчовете се търсят много и имат висока цена при изработването на кукерски костюми и сами по себе си представляват икономически запас за фермерите.

В 50% от проучваните ферми козите се отглеждат в смесени стада, тоест отглеждат се съвместно с овце в общи стада. При анализ на извадката

се вижда, че стадата с по-малък брой кози се отглеждат съвместно с овце, за разлика от тези с по-голям брой отглеждани самостоятелно в отделни стада.

Основният приход, който осигурява отглеждането на Калоферските дългокосмести кози в района на Благоевград, е кожата за изработка на кукерски костюми. При 100% от фермерите от този регион това остава основна продукция от козите, като при 9 от анкетираните собственици кожата е водещата продуктивност. Цената на мъжко животно за кожа в района варира около 1500 лв.

Използването на кожите от Калоферските дългокосмести кози при изработката на кукерски костюми е и една от основните причини тази местна порода да се разпространи в района на селища от Благоевградска област – Банско, Разлог, Крупник, Симитли и др.

В тези райони традиционно се почита местният обичай „Сурва“. Кукерските костюми от Югозападна България са доста по-импозантни от тези от района на Калофер, като обикновено за изработката на един костюм са нужни до 8 кожи.

При голям брой фермери друг основен приход от отглеждането на Калоферските кози се формира от надоеното мляко, като почти всички от проучваните ферми приготвят козе сирене. На базата на проучването в 14 стада средната продължителност на лактационния период е 240 дни, а средната млечност е 200 литра.

Друга продукция, оформяща общия приход за фермерите, са произведените ярета, реализирани за месо и за разплод. Плодовитостта в изследваните ферми е сравнително добра – 130%. Яретата за месо се реализират при достигане на около 20 kg живо тегло веднага след отбиване. Не се практикува интензивно угодяване до по-високо живо тегло. Повечето от фермерите продават яретата на 6 лв. живо тегло.

Според възприетата технология на отглеждане изследваните ферми може да се разделят на две основни групи:

- Ферми с прилагане на пасищно-оборен режим на отглеждане. Такава технология отчитаме при 12 от проучваните ферми. Животните са основно на паша, без допълнително подхранване. Пасищата са в полупланински и планински терен, със слаба интензивност на земеделието и с преобладаване на храстови и дървесни видове. Оборният период е много кратък – само при наличие на дебела снежна покривка. Животните се подхранват със сухи груби и концентрирани фуражи.

- Ферми с прилагане на оборен режим на отглеждане. Такава технология отчитаме само при две от проучваните ферми с брой на животните под 20. Животните не излизат на паша и се хранят с концентрирани и сухи фуражи. Акцентът при тази технология е добиване на по-ефектна и ценна космена покривка на животните.

При 6 от проучваните 14 ферми се ползва наета работна ръка от собствениците при отглеждането на козите, а при останалите 8 с това изцяло е ангажирано семейството им.

ИЗВОДИ

1. Основната част от фермите с Калоферски дългокосмести кози са локализираны в Югозападна България – 11 от проучваните ферми са в района на Благоевградска област, 1 – в гр. Калофер, 1 – област Смолян, и 1 – в област Кърджали.

2. Проучваните ферми, в които се отглеждат Калоферски дългокосмести кози, се категоризират като екстензивни ферми и стопански системи с ниски капиталовложения. Технологиията на отглеждане е предимно с прилагане на пасищно-оборен режим.

3. Калоферските кози се отглеждат в малки до средни стада – само при две от проучваните ферми броят на козите е над 100. Преобладаващата част от популацията се отглежда в сравнително малки стада – при девет от проучваните ферми животните са до 50 броя.

4. Половото съотношение на отглежданите животни в проучваните ферми не е балансирано. При девет ферми мъжките животни съставляват над 50% от стадото.

5. Основният приход, който осигурява отглеждането на Калоферските дългокосмести кози в района на Благоевградска област, е кожата за изработка на кукерски костюми. При 100% от фермерите от този регион това остава основна продукция от козите, като при 9 от анкетираните собственици кожата е водещата продуктивност.

6. Плодовитостта на козите в проучваните ферми е сравнително добра – 130%.

7. Средната продължителност на лактационния период в проучваните ферми е 240 дни, а средната млечност е 200 литра.

8. С отглеждането на Калоферски дългокосмести кози се занимават предимно млади хора. Всичките са регистрирани земеделски производители и са под 50 години, като най-ниската отчетена възраст е 26, а най-високата – 47 години.

REFERENCES

Brandano, P., 1980. La popolazione caprina della Sardegna. Sci. Tec. Latt.-Casearia 31 (2), 29–44.

Carta, A., Ligios, S., Bitti, P. L., 2001. La capra Sarda. Sard. Agric. 4, 17–20.

Kazakopoulos, L., Tsimpoukas K. and Vallerand F., 1998. The basic characteristics of the evolution of dairy livestock production in Greece (period 1961-1997). Report of the FAIR3 - CT96 – 1893.

Luikart, G., Gielly, L., Excoffier, L., Vigne, J.D., Bouvet, J., Taberlet, P., 2001. Multiple maternal origins and weak phylogeographic structure in domestic goats. Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A. 98 (10), pp. 5927–5932.

Morand-Fehr, P., Boutonnet, J.P., Devendra, C., Dubeuf, J.P., Haenlein, G.F.W., Holst, P., Mowlem, L., Capote, J., 2004. Strategy for goat farming in the 21st century. Small Rumin. Res. 51 (2), pp. 175–183.

Scintu, M.F., Ledda, A., Piredda, G., Pirisi, A., 1998. Casu Axedu. Goat's milk fresh cheese. Proc. Int. Symposium on the Basis of Quality of Typical Mediterranean Animal Products, Badajoz and Zafra, Spain. EAAP Publication. vol. 90, pp. 197–200.

Vuchkov, A., D. Dimov. S. Sedefchev, 2011. Body measurements of the Kalofer long-haired goat breed in Bulgaria, 8-th Global conference on the conservation of animal genetic resources, Tekirdag, Turkey, pp. 251–259.